

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

308

Hely

Idő

"180"

Személy

H

Vigasságok a régi Pest-Budán

16 Anno 1804 koraszén duplakörgelléres gavallérok, franciamódsan öltözött dámák ácsorogtak a Váci utcai „Hét választó Hercegek” kél szemben. Konrad Adolf Harlben könyvesboltja előtt. A szépegekkel cifrított ablaktábla mögött izgalmas könyvújdonások: románok és poémák, pingált és metszett képek sorakoznak, középkürt pedig ama híres Eonapartenak, a francia republika első konzulának bécsi postakocsival érkezett legfrissebb ábrázolása látható.

E percben magyarnadrágos csizmás vidéki atyafi érkezett a tarka lepellel árnyarott kirkat elé. Szerényes megbúvó füzetkén akad meg pillantása. „Furkás Tamásnak, a tudós palócnak Mónosbélbe lakó sógorához írt levelei” — betűzi széles mosolyra derült ábrázattal címét s kevéssel reá, zsinóros zekéje zsebébe süllyesztve vízi haza —, kitudja, melyik árva magyar pusztára — a hajdan gyéren csurranó kincset: a magyar betűt.

Ilyenformán tért be Gaál Györgynek, a névtelenségben megbúvó szerzőnek „Furkás Tamás” itt is, ott is a korabeli portákra. S ahogy a folytatólag megjelenő levelek annak idején frissen talált szencziót bönvész szük, felrémlik előttünk egy idők sodrában tovatúnt világ: a multszázadeleji Pest Buda élete és társadalma. A redutok gyertyafényes szaláiban kacagató maskarádék vonulnak fel, a pesti promenád gesztenyefái alatt a la Brutus frizurás úrfiak és leuge öltözötű asszonyok enyelegnek, törökmu zsika szói a budai bástyán s a Fortuna kávéház asztalai mellett copfos öreg magyarok és szaporaszavú idegenek pögetik a kockát... Valamely tobzóó vigassághajszja látát éreztük, a kapaslegénytől a kerdos, dolmányos tekintetes úrig, mindenkit elkapó bódulat s noha Európa egén, torayosúnak a napoleoni

náhorúk viharfelhői, előszelét sejtjük máris az elkövetkezendő „táncoló kongresszus” büföldelt szédületének.

Köstöljunk bele mindjárt a vigasságok legjavába: a pest-budai karneválok traktájába. Annak ideje immáron elérkezett, újesztendő elején járunk, a kocsonyává vált Dunából ktszedték a hajóhidat, patyolatszöngyeg terül a maestek-fejkevezető zegzugos utcákakra s a nagy folyam felől jeges fuvalat nyomul a füstöt pipáló hókucsmás házak közé.

„Most hát csak igazán beállottak a vig farsangi napok — meséli palóc krónikásunk —, azért az úgynevezett bál házokban meg szoktam jelenni, hol is a díszes világnak gyümölcsit nagy és örvendetes csodálkozással láthatom.”

De mielőtt becsöppennénk a redutok muzsikás zsivajába, lessük meg Furkás uram mal egyetemben, hogyan is zajlott le annak idején lányosháznál a bálba velő készülődés szertartása. „A minap — jegyzi fel kománk — egy tekintetes asszonyt meglátogattam, amely éppen a lányát a bálba felcifrázta. A haját mindenféle tündöklő csillagokkal kirkakta, kappanytollakkal felékesítette, a képét vörös és fehér festékekkel bémázolta, körmeit elmetélte és végtére a mezételen karjait szagosvízzel meglocsolta. Utoljára, midőn a kis asszony már egészen ki volt pácolva, a tekintetes mamája teljes csodálkozással ékes leányát meglekényvén, azt mondotta: édes lánykám, olyan vagy, mint az angyal! Ha ma férjet nem kapsz, hát annak utána soha életedben nem kapsz...”

E tanulmányos pillanatfelvétel után, bízzuk sorsára a grácának kirittyanított leányzót és látogassunk el a díszes világ legmódsibb báljába, a „Hét választó Hercegek” főredut-

jában. Jókör érkezünk, gyertyalángok száza borítják fényárba a szalát s a szélesre tárt ajtókon most vonul fel éppen a hangos hejé-hujával fogadott maskarás „Einzug”: Ördög-képzű lárvákba bujtatott szerencsenek, veleneci lovasok és parókás hercegfajak élén tuniszi basának öltözött testes uraság páváskodik, török foglyokkal és többféle komédiásokkal egyetemben. A zsúfolt teremben pattanásig feszült a várakozás izgalma, a fantasztikus-mezű párok felálltak immár és minden szem a pódiumon elhelyezett hangászkar mozdulatát lesi. A maskarás rendező e percben int s nyomban rá felhangzanak táncoslábú öreg-apánk farsangjainak melódiai. A jelen táncprodukción rivalgó tetszést arat. Am most következik csak az, ami igazán a miénk, esőksruhába bujtatott obseifos huszár toppan a szála középre, talpa alá Bihari verbunkosát húzzák a vonók... Főrgeteses vivatok újrátartják a muzsikát. A maskarádék és lárvák alatt meztelenre vetkőzött az egybeforrott magyar szívek: örökkévaló percek a farsangi éjszaka tűnő memorában...

Az efféle nyilvános parádékon kívül privát táncestélyek is tarkították a szórakozások lajstromát s ezek, krónikásunk feljegyzései szerint, gasztronómiai szempontból ugyan csak bőséges delectációval szolgáltak a jeles meghívottaknak. „A minap — meséli — házibálban voltam egy kalmárnál, ki nemrég „pankrottá” lett. En ugyan hála Istennek, már derék bálokban valék, de ahhoz hasonló még nem láttam. Annyit vót ott a tokaji bor, sampániai és burgundiai, hogy benne úszhadt volna sógor uram. Azonkívül a sok süte-ménekekkel, tortákkal, pástétomokkal, ausztri gákkal és más furcsa csigákkal gyomromat úgy megtömtem, hogy három napig nem ehettem. Sokféle gavallérok találkoztak ottan,

akik a jórété borokat nemcsak felhörpinteték, hanem a palackokat és tokaji flaskókat sorra begyűlták a zsebeikbe s zokkal hazamentek.” Mindebből megállapítván, hogy a házibál jó társaságába jómádarak is csöppentek, ugyancsak nem csodálkozunk azon, hogy derék kalmárunk pankrottá lett, Isten nyu gosztalja...

Ezek után vegyünk búcsút Karnevál herceg lármas, maskarás népetől s idézzük fel a hajdani pest-budai vigasságoknak ama színjátékát, melynek kulisszáit és kellékeit az ifjúság, a szerelem örökszép évszaka szorgalmazta. Tavasz van... A pesti promenád gesztenyefái virágba bontulnak, a Zúgliget felől ibolyavillatos párákat hoz a szél és a budai kiskocsmák terített asztalain aranytollérok táncoltat a napsugár... A bohó halandók pedig — mintha csak megkívnának a kankalók és tulipánok frissen pingált ruháit — maguk is újmóds megz öiteneik: kezdetét veszi a tavaszi divatparádé... „Most a díszes uraságok — számol be krónikásunk — a kellemes időben, az újonnan készített budai és pesti promenádin fel és alá sétálgatnak, hol is a sok svallérok és dulcinák egymást kritizálván s némelykor uzsonnázván, idejüket jól töltik. Vasárnap pedig és imépnapon, a galant világ szép törökmuzikának hangja mellett ékes gálaruhákban mutatja magát. Es ámbár a szél még híves olykor, mindazonáltal mégis csak fátyolba takargatott testekkel fickándoznak a fehérszemélyek. Mindefféle módákat láthatni ottan: a férfiak anginét-nadrágnak nevezett bő bugyogókban, nyakig érő pruszlikokkal, alpozáig érő frakkokban, a la Brutus kunkorított hajakkal s borzos pakkenpartókkal svalléroskodnak, háromszögletű kalapok pedig olyan nagy, hogy bennük kétéstendős gyermeket ringatni lehetne. A fehérszemélyeknek pedig nagyonis furcsa módájuk vagyon, de azok mind csak francia szóval nevezetnek. A fejeken mind: féle pallérozott köveket viselnek, amelyeket „pierre de Spagne”-nak nevezetnek, a házszálak pedig úgy fel vannak borzolva, vala-

mint a régi időkben pingált boszorkányok-
nak, amelyek söprűn és vasvillán nyargaló-
tak, ezt a módit pedig „à la cochon”-nak ne-
vezik.” Ilyenformán festettek hát a hajdani
korzó sztárjai, kiknek a korabeli izlés szép-
ségideálja szerint kisfejüknek, nagyszemü-
eknek, kóchajúaknak, hegyesorruaknak, vá-
lastestűeknek s azonfelül szép virgoncoknak
kellott lenniük. Hogy pedig egy kis kozme-
tikától sem riadtak vissza a multszázadeleji
gráciák, arra bizonyoság annak a mókás diák-
nak a megjegyzése, amely szerint „a budai
gróf Teleki-házat — noha roppant épület —
mindazonáltal ki tudná mázolni, ha a festé-
ket, amelyet a promenááló főhérszemélyek oi-
cáikon viselnek, egyrakásra vakarhatná.”
Ime a mai ajakruzsok és rizsporosszelencék
igazolása: hagyományaik vannak, dédanyá-
ink korában használták őket...

A vígasságok sorozatának befejezéséül
kéredezke jünk fel végül valamelyik ögyelgő
fiákkerre, mely hajdanában négy kemény
forintért kocogott ki a Zugligetbe avagy —
palóc tudósítók szerint — a „Savvingli”-be.

A fák üdezőld lomakoronái alatt itt is, ott is
apró majorok búznak meg, nem nehéz rájuk
találni, muzsikaszó, nótázás, dévaj, lárma
árulja el őket már messziről. Minden rendű
és rangú népség: tekéntetes urak és asszony-
ságok, jurátusok és kardos svallérok, ruha-
csináló és saruinzsellér urak adnak itt egy-
másnak randevút s a kecskelábú lerített
asztalokon inycsiklandó jófélék, karcos borok
bősége emeli paradicsomi régiókba a hang-
latot. Az efféle vigadozások — akárcsak ma
— nagyon hangosan vagy nagyon hallgata-
gon végződtek Borítsunk hát fátylat mindkét
esetben a történetekre: a pityókos randevó-
zásokra és az erdőrejtekben adott szerelmes
csókokra egyaránt. — Hiszen a tűnő idő be-
hamvazott mindeneket: az agyak lehiggadtak,
a szívek kihűltek azóta, a porladós dámák és
gavallérok nagyon csöndesek immár vala-
mennyien...

Szemere Klára